

УДК 378.035:316.46-047.22

**CONTENT AND DEFINITIVE ANALYSIS OF THE CONCEPT OF
LEADERSHIP COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS**

**ЗМІСТОВИЙ І ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ЛІДЕРСЬКА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ельміра Чепіга

здобувачка 2 курсу третього
(освітньо-наукового) рівня
вищої освіти освітньої програми
«Освітні, педагогічні науки»
E-mail: elmira18chepiga@gmail.com
ORCSID 0009-003-3688-3861
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Elmira Chepiga

getter of the 2st year of the third
(educational and scientific) level of higher
education of the educational program
«Educational and Pedagogical Sciences»
E-mail: elmira18chepiga@gmail.com
ORCSID 0009-003-3688-3861
SHEI “Donbas State
Pedagogical University”, Ukraine

ABSTRACT

The article is devoted to the problem of substantive and definitive analysis of the concept of 'leadership competence of higher education seekers'. The article provides a definitive analysis of the concept of leadership competence of higher education seekers. The work examines the interpretations of domestic and foreign scholars on the concept of 'leadership competence.' It also considers the essence of the phenomenon and the content of leadership, as well as analysing the theoretical foundations of leadership competence formation. The concept combines the knowledge, skills, values and personal qualities necessary for productive activity and the achievement of a common result. The structure of the formation of leadership competence is defined, consisting of cognitive, operational-activity, personal-emotional and axiological components. It is multidimensional and cannot be reduced to a set of knowledge or skills, but requires full inclusion in professional training, values and the development of personal qualities that ensure the effective performance of leadership functions. The necessity of competence formation as a prerequisite for the professional and social self-realisation of higher education seekers is substantiated. In order to develop leadership qualities, it is necessary to involve higher education students in various activities, creating conditions for self-expression. It is important to note that leadership skills are particularly relevant in the context of modern changes, as they contribute to ensuring the quality of educational organisations and achieving a balance between flexibility, stability and effectiveness. Thus, the development of leadership competence is a key condition for higher education students who are able to make a significant contribution to the development of society and gain positive experience. Prospects for further research are related to the search for effective pedagogical technologies aimed at forming the leadership competence of higher education students. The development of clear criteria and indicators for assessing the level of formation of this competence will allow analysing the dynamics of its development and educational impact. Further scientific research should focus on the integration of innovative forms of learning (project activities, workshops, trainings, youth initiatives, etc.) that create conditions for the formation of

leadership competence.

Key words: *leadership, competence, leadership competence, higher education students, competence structure.*

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах реформування системи вищої освіти України особливого значення набуває наукове обґрунтування базових категорій компетентнісного підходу. Одним із ключових понять, яке потребує глибокого теоретичного осмислення, є «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти». Відсутність єдиного дефінітивного поля ускладнює процес формування, діагностики та оцінювання зазначеної компетентності у студентської молоді. Необхідність дослідження зумовлена тим, що підготовка майбутніх фахівців у різних галузях потребує розвитку не лише професійних знань і вмінь, а й здатності до прийняття рішень, організації спільної діяльності, відповідальності за результат та вміння впливати на колектив. Саме лідерська компетентність стає інтегральним показником готовності випускника до професійної та суспільної активності.

Актуальність дослідження підкріплюється також орієнтирами провідних міжнародних освітніх документів (Європейська рамка кваліфікацій, рекомендації ЄС щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя) та положеннями національного законодавства: Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки, Концепції розвитку педагогічної освіти тощо.

В умовах глобалізаційних викликів, цифровізації суспільства та воєнних реалій України особливої ваги набуває чітке визначення змісту та структури лідерської компетентності, що дозволить підвищити ефективність освітнього процесу, забезпечити адекватність підготовки молодих спеціалістів вимогам сучасного ринку праці й сприяти формуванню активної громадянської позиції студентської молоді. Отже, змістовий і дефінітивний аналіз поняття «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти» є необхідним кроком для подальшого розвитку наукових підходів до формування професійних і особистісних якостей майбутніх фахівців, а також для вироблення ефективних освітніх стратегій у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення науково-педагогічної літератури свідчить про значний інтерес до проблеми лідерства та формування лідерської компетентності у здобувачів вищої освіти. У контексті нашого дослідження цікавими є наукові розробки вітчизняних учених, які здійснюють глибоке переосмислення ролі лідерства в освітньому середовищі. Це, зокрема, праці О. Балацької, О. Біди, О. Бортникової, М. Братко, В. Вінтоняк, С. Войтко, Д. Волківської, Б. Головешко, О. Дяків, В. Карманенко, В. Кузіної, О. Кін, М. Кононець, О. Коркішко, А. Мельниченко, В. Міляєвої, В. Мороз, О. Нестуля, Д. Прокопчук, Л. Сергєєвої, Л. Рудич, О. Товканець, В. Ягоднікової та інших учених. У їхніх працях простежується прагнення визначити сутність, структуру та педагогічні умови розвитку лідерської компетентності, що надає можливість розглядати даний феномен не лише як індивідуальну рису, а як інтегральний результат освітньої підготовки.

У зарубіжній науковій традиції вагомий внесок у дослідження проблеми зробили М. Вебер, К. Левін, Ф. Фідлер, Р. Стогділл, К. Бланшар, Е. Холландер,

Дж. Коттер, Д. Гоулман, Б. Басс, Дж. Бернс, П. Херсі, Р. Хаус, М. Аргайл, Т. Беніс які аналізували сучасні підходи до розуміння лідерства. Ученими, також обґрунтовано стилі управління сучасного лідера, комунікаційний підхід до лідерства та психологічні механізми впливу на групу. Дослідники акцентують увагу на компетентнісному підході до лідерства, як інтегрованої характеристики, що поєднує знання, уміння, навички та цінності. Зазначимо, що здобувачі вищої освіти є ключовим об'єктом нашого дослідження, оскільки саме в студентські роки формуються базові лідерські якості, що подальші необхідні для професійної діяльності. Незважаючи на велику кількість наукових робіт низка аспектів залишається недостатньо вивченою. Зокрема, актуальним є здійснення змістового та дефінітивного аналізу поняття «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти», визначення його структурних компонентів та уточнення змісту цього поняття з урахуванням сучасних освітніх викликів.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою статті є здійснення змістового та дефінітивного аналізу поняття «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти», а також визначення її структурних складових.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У науковому дискурсі поняття «компетентність» трактується по-різному, проте більшість дослідників сходяться на думці, що воно відображає інтегративний характер особистісного розвитку. Відповідно до Закону України «Про освіту», компетентність визначається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистісних якостей, що забезпечує здатність особи успішно соціалізуватися, здійснювати професійну та/або подальшу освітню діяльність.

Варто зауважити, що компетентність не слід ототожнювати з поняттям «навички». Якщо навички передбачають виконання певних дій у межах відомого алгоритму, то компетентність характеризує здатність застосовувати знання і вміння у різних ситуаціях, адаптуючи їх до нових умов. Таким чином, компетентність виступає як ширше і багатовимірне явище.

У структурі професійної підготовки майбутніх фахівців особливе місце посідає лідерська компетентність, яка визначається одним із важливих чинників конкурентоспроможності випускника на сучасному ринку праці. Наукові джерела пропонують різні трактування цього поняття. Зокрема, О. Жигір розглядає лідерську компетентність як комплексну якість особистості, що поєднує прагнення та здатність до соціального впливу у професійному середовищі (Жигір, 2015). Подібний підхід підтримують й інші дослідники, наголошуючи, що лідерська компетентність відображає інтеграцію знань, цінностей і практичного досвіду

У цьому контексті важливо відзначити позицію О. Сипченко, Н. Гарань та Е. Чепіги, які підкреслюють, що розвиток лідерської компетентності студентської молоді є ключовим фактором її професійної та громадянської реалізації. Дослідниці акцентують, що формування цього складника відбувається не лише через засвоєння знань, а й через виховання здатності до відповідального прийняття рішень, ефективної взаємодії та впливу на соціальне середовище (Сипченко, Гарань, Чепіга, 2024).

Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття «лідерська компетентність

здобувачів вищої освіти» трактується як інтегративна характеристика особистості, яка поєднує знання, практичні вміння, соціальні навички та систему цінностей, необхідних для ефективного виконання лідерських функцій у навчальному середовищі та подальшій професійній діяльності (Мартиненко, Романовський, 2021; Білик, Якушин, 2023).

Дослідники наголошують, що формування лідерської компетентності студентів є складним процесом, який відбувається упродовж усього періоду навчання в закладі вищої освіти. Цей процес включає як оволодіння теоретичними знаннями про природу та моделі лідерства, так і розвиток практичних умінь у межах освітніх програм, студентського самоврядування та позааудиторної діяльності (Пшенична, 2025).

На основі аналізу наукових джерел та узагальнення існуючих підходів сформовано авторське визначення «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти» розглядається як інтегрована особистісно-професійна якість, що характеризує готовність студента до відповідального прийняття рішень, ефективної взаємодії та конструктивного впливу на соціальне середовище.

Отже, лідерська компетентність розглядається як багатокомпонентне утворення. Доцільним є подальший аналіз структури лідерської компетентності, що дозволить окреслити ключові елементи цього поняття та визначити механізми його формування у здобувачів вищої освіти.

Рис.1. Лідерська компетентність здобувачів вищої освіти (інтегративна характеристика особистості).

Лідерська компетентність є багаторівневим утворенням, що формується через поєднання освітньої, виховної та соціально-активної діяльності.

Когнітивний компонент. Він охоплює систему знань про теоретичні основи лідерства, різні його типології та принципи управління групою. М. Вебер та Ф. Фідлер підкреслюють, що без розуміння закономірностей функціонування групи та стилів керівництва неможливо сформувати свідоме лідерське мислення. В українських дослідженнях К. Колесник, Н. Гарань цей компонент пов'язують із формуванням у студентів здатності аналізувати соціальні процеси та приймати зважені рішення (Вебер, 2020; Фідлер, 2021; Колесник, Гарань, 2023).

Операційно-діяльнісний компонент. Йдеться про здатність організовувати

спільну роботу, планувати та розподіляти завдання, забезпечувати командну взаємодію. За спостереженнями Ф. Фідлер гнучкість стилю керівництва є критично важливою для ефективності лідера. Українська дослідниця, І. Пшенична акцентують, що саме практична участь у проєктній діяльності та студентському самоврядуванні сприяє розвитку цього компоненту (Фідлер, 2021; Пшенична, 2025).

Комунікативний компонент. Він включає вміння налагоджувати конструктивний діалог, переконливо аргументувати власну позицію, вирішувати конфлікти. Л. Картер зазначає, що комунікаційна компетентність є одним із базових чинників ефективного лідерства. Дослідження українських авторів В.Білик, Д. Якушин підтверджують, що комунікативні навички студентів розвиваються найактивніше під час участі в дискусійних клубах, дебатах та інтерактивних освітніх форматах (Картер, 2022; Білик, Якушин, 2023).

Ціннісно-мотиваційний компонент. Цей рівень стосується системи переконань та цінностей майбутнього лідера: відповідальності, орієнтації на командний результат, громадянської активності та дотримання етичних норм. К. Бланшар наголошує, що саме ціннісна сфера відрізняє справжнього лідера від формального керівника. В українських працях **Є. Мартиненка та О. Романовського** показують, що формування лідерської компетентності у здобувачів вищої освіти потребує комплексного підходу, який поєднує освітні, практичні й мотиваційні аспекти. підкреслюється, що формування цього компоненту відбувається не лише в навчальному процесі, а й у соціальній активності студентів (Бланшар 2020; Мартиненко, Романовський 2021).

Таким чином, лідерська компетентність здобувачів вищої освіти постає як багаторівневе утворення, яке поєднує знання, уміння, комунікативні навички та ціннісні орієнтири. Її розвиток можливий лише за умови інтеграції освітньої, виховної та соціально-активної діяльності у закладах вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив багатовимірність підходів до визначення понять «компетентність» та «лідерська компетентність». У науковому дискурсі вони розглядаються як інтегративні характеристики особистості, що поєднують знання, уміння, цінності, мотивацію та здатність до соціального впливу. Узагальнення існуючих поглядів дало можливість сформулювати авторське визначення «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти» - це інтегрована особистісно-професійна якість здобувача вищої освіти, яка відображає рівень його готовності до відповідального прийняття рішень, ефективної взаємодії та конструктивного впливу на соціальне середовище. Результатом проведеного дослідження стало уточнення структури лідерської компетентності, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів: когнітивного, операційно-діяльнісного, комунікативного та ціннісно-мотиваційного. Отже, сформульоване визначення та уточнена структура лідерської компетентності становлять науковий результат дослідження і створюють основу для подальшого розвитку теоретико-методичних підходів до формування лідерського потенціалу здобувачів вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на емпіричне дослідження рівня сформованості лідерської компетентності у здобувачів вищої освіти, а також на аналіз чинників, що

впливають на її розвиток у формальній та неформальній освітній діяльності. Перспективним є здійснення порівняльних досліджень українських і зарубіжних практик формування лідерських компетентностей, що дозволить інтегрувати кращий досвід у національну освітню систему. Особливої уваги потребує розробка методик і технологій, орієнтованих на практичне впровадження результатів у діяльність закладів вищої освіти з метою підготовки студентської молоді до ефективного виконання управлінських і суспільних ролей.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Стандарт вищої освіти. Галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 011 (за спеціалізаціями) Освітні, педагогічні науки». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-011-osvitni-pedagogichni-nauki-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti>

Жигір В. (2015). Сутність і зміст лідерської компетентності майбутнього менеджера освіти.: Вісник Чернігівського національного педагогічного університету, № 130. С. 34–37.

Білик В. М., Якушин Д. В. (2023). Формування лідерської компетентності здобувачів вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 червня 2023 р. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, с. 204-207. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/16202>

Мартиненко Є. О., Романовський О. Г. (2021). Важливість формування лідерської компетентності серед здобувачів вищої освіти. У: Теоретичні та практичні дослідження молодих вчених : зб. тез доп. 15-ї Міжнар. наук.-практ. конф. магістрантів та аспірантів, 1-3 грудня 2021 р. Харків: НТУ «ХПІ», с. 389-390. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63479>

Мартінова О. Д., Ігнатюк О. А. (2021). Комунікативна компетентність в освітньому процесі та формуванні особистості фахівця-лідера. У: Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. студ. і аспірантів, 14-15 квітня 2021 р. Харків: НТУ "ХПІ", с. 236-238. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/61445>

Хіцан Д. Ю. (2024). Формування лідерської компетентності здобувачів бакалаврського рівня. Харків: ХНПУ. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14050>

Романовський О. Г., Балабай А. А. (2021). Формування лідерської компетенції у майбутніх психологів. У: Лідери XXI століття. Формування особистості харизматичного лідера... : матеріали 5-ї міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 жовтня 2021 р. Харків: НТУ "ХПІ", с. 143-145. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63479>

Ягунов В., Білошицький В. (2023). Сутність, структура і зміст лідерської компетентності майбутніх офіцерів-фахівців фізичної культури і спорту. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія «Педагогіка», URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/pedagogy/article/view/122/118>

Подбужка Н., Романовський О. Г., Книш А., Вороб'єва Є. (2022). Leadership Detection Across Social Media Hashtags. CEUR Workshop Proceedings, vol. 3171, с. 632-641. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-3171/paper47.pdf>

Пшенична І.С. (2025) Педагогічні стратегії розвитку лідерських

компетентностей у здобувачів вищої освіти. Український педагогічний журнал. URL: <https://uej.undip.org.ua>

REFERENCES

Higher education standard. Field of knowledge 01 – ‘Education/Pedagogy’, specialisation 011 (by specialisation) Educational and Pedagogical Sciences. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-011-osvitni-pedagogichni-nauki-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti>

Zhigir V. (2015). The essence and content of leadership competence of future education managers. Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University, No. 130. Pp. 34–37. [in Ukraine]

Bilyk V. M., Yakushin D. V. (2023). Formation of leadership competence of higher pedagogical education seekers: foreign experience. Adult education: global trends, Ukrainian realities and prospects: collection of materials from the II International Scientific and Practical Conference, 8–9 June 2023. Kharkiv: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, pp. 204–207. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/16202> .[in Ukraine]

Martynenko, E. O., Romanovskyi, O. G. (2021). The importance of developing leadership skills among higher education students. In: Theoretical and practical research by young scientists: collection of abstracts from the 15th International Scientific and Practical Conference of Master's and Doctoral Students, 1-3 December 2021. Kharkiv: NTU ‘KhPI’, pp. 389-390. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63479> .[in Ukraine]

Martynova O. D., Ignatyuk O. A. (2021). Communicative competence in the educational process and the formation of the personality of a specialist-leader. In: Ukraine and the world: humanities and technical elite and social progress: materials of the International Scientific and Theoretical Conference of Students and Postgraduates, 14-15 April 2021. Kharkiv: NTU ‘KhPI’, pp. 236-238. URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/61445> .[in Ukraine]

Hitsan D. Yu. (2024). Formation of leadership competence in bachelor's degree students. [electronic resource]. Kharkiv: KhNPU. URL: (included in the text or list of references). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14050> .[in Ukraine]

Romanovskyi O. G., Balabai A. A. (2021). Formation of leadership competence in future psychologists. In: Leaders of the 21st century. Formation of the personality of a charismatic leader.: materials of the 5th international scientific and practical conference, 28-29 October 2021. Kharkiv: NTU ‘KhPI’, pp. 143-145. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63479> .[in Ukraine]

Yagupov V., Biloshitsky V. (2023). The essence, structure and content of leadership competence of future officers-specialists in physical culture and sports. Scientific notes of V. Hnatiuk TNPU. Series ‘Pedagogy’. URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/pedagogy/article/view/122/118>. [in Ukraine]

Podbutskaya N., Romanovsky O. G., Knysh A., Vorobyeva E. (2022). Leadership Detection Across Social Media Hashtags. CEUR Workshop Proceedings, vol. 3171, pp. 632-641. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-3171/paper47.pdf> .[in Ukraine]

Pshenychna I.S. (2025) Pedagogical strategies for developing leadership competencies in higher education students. Ukrainian Pedagogical Journal. URL: <https://uej.undip.org.ua> URL: <https://uej.undip.org.ua> .[in Ukraine].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена проблемі змістовного та дефінітивного аналізу поняття «лідерська компетентність здобувачів вищої освіти». У статті здійснений дефінітивний аналіз поняття лідерська компетентність здобувачів вищої освіти. У роботі розглянуто трактування поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених на поняття «лідерська компетентність». Також розглядається сутність феномену та зміст лідерство, а також аналізується теоретичні основи формування лідерської компетентності. Поняття поєднує знання, уміння, цінності та особистісні якості необхідні для продуктивної діяльності та досягнення спільного результату. Визначено структуру формування лідерської компетентності, що складається з когнітивного, операційно-діяльнісного, особистісно-емоційного та аксіологічного компонентів. Вона є багатовимірною та не зводиться лише до набору знань чи навичок, а передбачає повноцінне включення до професійної підготовки, цінностей і розвиток особистісних якостей, які забезпечують ефективного виконання лідерських функцій. Обґрунтовано необхідність формування компетентності як передумова професійної та соціальної самореалізації здобувачів вищої освіти. Для формування та розвитку лідерської якостей необхідно залучати здобувачів вищої освіти до різних видів діяльності, створюючи умови для самовираження. Важливо зазначити лідерські навички стають особливо актуальними в умовах сучасних змін, адже вони сприяють забезпеченню якості освітніх організацій, досягненню балансу між гнучкістю стабільністю та результативністю. Таким чином розвиток лідерської компетентності є ключовою умовою для здобувачів вищої освіти, які здатні робити вагомий внесок у розвиток суспільства та набувати позитивний досвід. Перспективи подальших досліджень пов'язані з пошуком ефективних педагогічних технологій, спрямованих на формування лідерської компетентності здобувачів вищої. Розробка чітких критеріїв та показників оцінювання рівня сформованості цієї компетентності, що дозволять проаналізувати динаміку її розвитку та освітній вплив. Подальші наукові пошуки мають бути зосереджені на інтеграції інноваційних форм навчання (проектна діяльність, воркшопи, тренінги, молодіжні ініціативи тощо), які створюють умови формування лідерської компетентності.

Ключові слова: лідерство, компетентність, лідерська компетентність, здобувачі вищої освіти, структура компетентності.